

Smanjenje emisije CO2 korišćenjem
obnovljivih izvora energije,
povećanjem energetske efikasnosti
i smanjenjem NRW-a

KP „Vodovod“ a.d. Gradiška

Nikolina Majdanac

КОМУНАЛНО ПРЕДУЗЕЋЕ
“ВОДОВОД” А.Д.
ГРАДИШКА

Naše preduzeće imalo je visok karbonski otisak usljed značajnih emisija CO₂ i velike potrošnje električne energije, što je rezultat ravničarskog terena koji zahteva intenzivan rad pumpnih sistema, kao i činjenice da svi objekti na mreži troše značajne količine energije za osiguranje kontinuiranog snabdijevanja stanovništva vodom i održavanje kanalizacione infrastrukture.

Infrastruktura vodosnabdijevanja

- Ukupna dužina vodovodne mreže 736.885,62 m
- 19 pumpnih stanica
- 12 rezervoara
- 7 izvorišta

- Zbog konfiguracije terena Grada na vodovodnom sistemu postoje 4 visinske zone distribucije vode
- 19 pumpnih stanica na vodovodnom sistemu
- 22 pumpne stanice na kanalizacionom sistemu
- Svaki objekat posjeduje minimalno dva agregata (radni i rezervni)
- Kapacitet glavnog rezervoara od 470m³ diktira cjelodnevni rad pumpi na vodoizvorištu
- Manji udio mreže snabdijeva potrošače gravitacionim sistemom, dok je ostatak ovisan o radu pumpi i potisnom sistemu
- PS „Kej“, glavni ispust otpadne vode kanalizacionog sistema Grada, koji se takođe koristi i za odbranu od poplava, posjeduje dvije pumpe kapaciteta od po 1m³/s te tri pumpe kapaciteta od po 300 l/s.
- U kišnoj sezoni pri visokom vodostaju rijeke Save rad pumpi je neophodan za odbranu Grada od poplava
- Troškovi električne energije svake godine su rasli, zbog proširenja vodovodne i kanalizacione infrastrukture te konstantnog porasta cijena električne energije zbog čega su bile potrebne mjere na racionalizaciji potrošnje.

Potrošnja električne energije

GODINA	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
UTROŠENA ENERGIJA	1947549	1865202	1846929	1588979	1244132	1710369	1729078	1602090
TROŠKOV ENERGIJE	133434	146180	147366	156773	155916	170388	211637	229923

Predložene mjere / promjene

- Nakon detaljne analize trenutne situacije i izazova sa kojima se suočavamo u kontekstu potrošnje energije, donijeli smo odluku da izgradimo fotonaponsku elektranu na vodoizvoru „Žeravica“.
- Ovaj projekat smo odabrali kao optimalno rješenje jer će nam omogućiti da pomoću energije iz obnovljivih izvora kompenzujemo količinu potrošene energije koju povlačimo iz mreže.
- Time ćemo smanjiti našu zavisnost od fosilnih goriva i doprinijeti očuvanju životne sredine.

Predložene mjere / promjene

- Proces izrade projektne dokumentacije:

- Prva faza u realizaciji ovog projekta uključivala je izradu detaljne projektne dokumentacije. Ovaj proces je obuhvatao prikupljanje podataka i Analizu sunčeve svjetlosti i meteoroloških uslova na lokaciji vodoizvorišta „Žeravica“.

- Tehnička specifikacija: Izrada tehničkih specifikacija za instalaciju solarnih panela i povezane infrastrukture.

- Ekološka procjena: Procjena uticaja projekta na životnu sredinu i predlaganje mjera za minimiziranje negativnih efekata.

- Finansijska analiza: Detaljna analiza troškova i plan finansiranja, uzimajući u obzir grantove i sopstvene resurse.

- Sredstva za realizaciju ovog projekta su obezbijedena grantom Centra za Međunarodnu Saradnju i Razvoj Slovenije(CMSR), što nam je omogućilo da pristupimo modernim tehnologijama i osiguramo održivost našeg energetskog sistema.

Predložene mjere / promjene

- Organizovano upravljanje energijom: Uspostavljeni su procesi za efikasno praćenje i optimizaciju energetske potrošnje.
- Akcioni plan za energetske efikasnost: Razvijen plan sa konkretnim koracima za postizanje boljih energetskih performansi i smanjenje troškova.
- Tim za upravljanje energijom: Formiran tim za implementaciju mjera energetske efikasnosti.
- Detekcija i praćenje gubitaka: Organizovano i osposobljeno osoblje za identifikaciju i kontrolu gubitaka u mreži.
- Podjela sistema na mjerne zone (DMA): Implementirana podjela na 18 DMA zona radi lakše analize i optimizacije gubitaka.
- Kontinuirano praćenje protoka i pritiska: U 12 DMA zona instalirani uređaji za stalni nadzor ključnih parametara.
- Akcioni plan za upravljanje NRW-om: Kreiran plan za smanjenje neobračunate vode kroz sistematične mjere.
- Modernizacija opreme: Nabavljena savremena oprema za preciznu detekciju curenja i drugih anomalija u mreži.

Rezultati

Rezultati projekta izgradnje fotonaponske elektrane

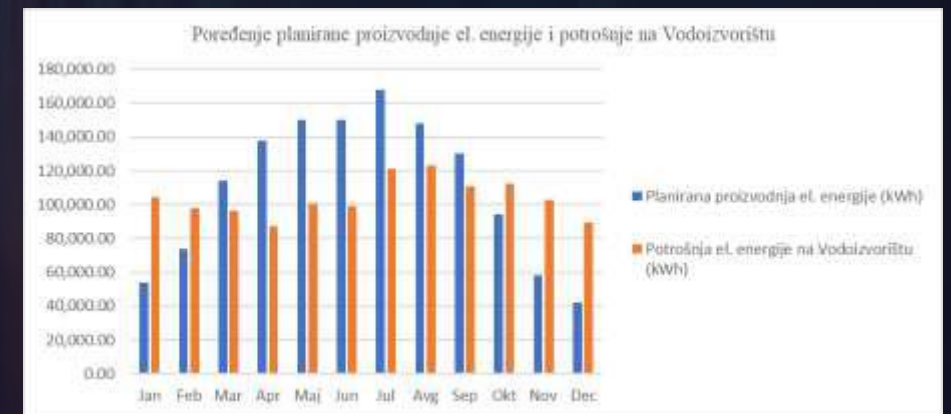
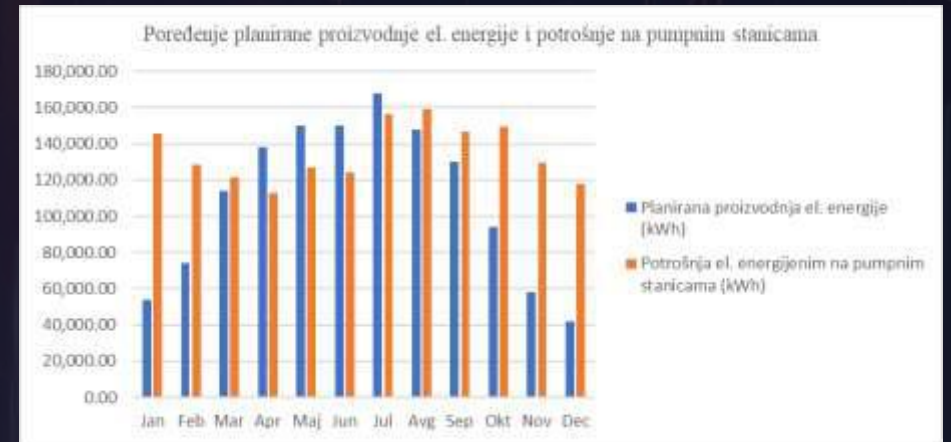
Smanjenje troškova električne energije: Proizvodnja vlastite električne energije iz obnovljivih izvora omogućila je veliko smanjenje troškova za električnu energiju povučenu iz mreže (90-100% na vodoizvoru „Žeravica“)

Povećana pouzdanost sistema: Diverzifikacija energetskih izvora smanjila je zavisnost od vanjskih dobavljača i povećala stabilnost u radu vodovodnog sistema.

Očuvanje životne sredine: Upotrebom solarne energije smanjena je emisija CO₂ i drugih štetnih gasova, što doprinosi očuvanju životne sredine i borbi protiv klimatskih promjena.

Unapređenje lokalne zajednice: Projekat je dao pozitivan primjer održivog poslovanja, podižući svijest o značaju korištenja obnovljivih izvora energije u cilju zaštite životne sredine.

Postavljanje temelja za budućnost: Projekat fotonaponske elektrane otvorio je put za dalje ulaganje u obnovljive izvore energije, osiguravajući održivost sistema na duže staze.

Program smanjenja NRW	Aktuelni procent NRW	Procent smanjenja NRW	Smanjenje proizvodnje vode	Smanjenje potrošnje energije	Smanjenje troškova energije	Smanjenje produkcije CO ₂
	(%)	(%/god)	(m ³)	(kWh)	(KM)	(t/god)
2024.	36,17	1	14.494,00	4.756,05	799,97	2,38
2025.	35,17	1	14.494,00	4.756,05	799,97	2,38
2026.	34,17	0,6	8.696,40	2.853,63	479,98	1,43
2027.	33,57	0,5	7.247,00	2.378,03	399,98	1,19
2028.	33,07	0,5	7.247,00	2.378,03	399,98	1,19
2029.	32,57	0,3	4.348,20	1.426,82	239,99	0,71
2030.	32,27	0,3	4.348,20	1.426,82	239,99	0,71
2031.	31,97	0,3	4.348,20	1.426,82	239,99	0,71
2032.	31,67	0,3	4.348,20	1.426,82	239,99	0,71
2033.	31,37	0,2	2.898,80	951,21	159,99	0,48
Ukupno:		5,0	72.470	23.770	3.998,80	11,89

✓ Vodni bilanci za mjerne (DMA) zone 2019

Vodni bilans u m3/god				
Ulazna količina vode u 3.339.622 m3/god Dozvoljena greška [+/-]: 3,0%	Ovlaštena potrošnja 1.919.263 m3/year Dozvoljena greška [+/-]: 0,3%	Obračunata ovlaštena potrošnja 1.851.263 m3/god	Obračunata izmjerena potrošnja 1.548.906 m3/year	Obračunata voda 1.851.263 m3/god
			Obračunata paušalna/neizmjerena potrošnja 302.357 m3/year	
	Neobračunata ovlaštena potrošnja 58.000 m3/year Dozvoljena greška [+/-]: 8,8%	Neobračunata izmjerena potrošnja 8.000 m3/year	Neobračunata voda 1.488.359 m3/god Dozvoljena greška [+/-]: 6,7%	
		Neobračunata neizmjerena potrošnja 60.000 m3/year Dozvoljena greška [+/-]: 10,0%		
	Gubici vode 1.430.359 m3/god Dozvoljena greška [+/-]: 7,0%	Komercijalni gubici 108.111 m3/year Dozvoljena greška [+/-]: 3,9%	Neovlaštena potrošnja 41.260 m3/year Dozvoljena greška [+/-]: 7,0%	
			Neopreciznost brojlila i greške pri obradi podataka 66.851 m3/year Dozvoljena greška [+/-]: 4,5%	
		Fizički gubici 1.312.248 m3/year Dozvoljena greška [+/-]: 7,6%		

	NRW Performance Indicators				Kategorije uspješnosti	
	Najbolja procjena	Dozvoljena greška [+/- %]	Donje granica	Gornja granica	Situacija u razvijenim zemljama	Situacija u zemljama u razvoju
Količina neobračunate vode izražena kao % ulazne količine vode u sistem	45%	7%	42%	48%	C	B
Vrijednost neobračunate vode izražena kao % godišnjih operativnih troškova	39%	7%	37%	42%		
Litara po priključku na dan (k.s.p.p.) k.s.p.p.: kad je sistem pod pritiskom - ovo znači da je vrijednost već ispravljena u slučaju prekida u snabdjevanju	274	7%	254	293		

✓ Vodni bilanci za mjerne (DMA) zone 2023

Vodni bilans u m3/god				
Ulazna količina vode u 2.933.165 m3/god Dozvoljena greška [+/-]: 3,0%	Ovlaštena potrošnja 1.951.648 m3/year Dozvoljena greška [+/-]: 0,4%	Obračunata ovlaštena potrošnja 1.870.152 m3/god	Obračunata izmjerena potrošnja 1.496.021 m3/year	Obračunata voda 1.870.152 m3/god
			Obračunata paušalna/neizmjerena potrošnja 374.131 m3/year	
	Neobračunata ovlaštena potrošnja 81.496 m3/year Dozvoljena greška [+/-]: 9,1%	Neobračunata izmjerena potrošnja 7.000 m3/year	Neobračunata voda 1.063.017 m3/god Dozvoljena greška [+/-]: 8,1%	
		Neobračunata neizmjerena potrošnja 74.496 m3/year Dozvoljena greška [+/-]: 10,0%		
	Gubici vode 981.521 m3/god Dozvoljena greška [+/-]: 9,0%	Komercijalni gubici 93.408 m3/year Dozvoljena greška [+/-]: 3,7%	Neovlaštena potrošnja 28.032 m3/year Dozvoljena greška [+/-]: 6,4%	
			Neopreciznost brojlila i greške pri obradi podataka 65.376 m3/year Dozvoljena greška [+/-]: 4,6%	
		Fizički gubici 888.113 m3/year Dozvoljena greška [+/-]: 10,0%		

	NRW Performance Indicators				Kategorije uspješnosti	
	Najbolja procjena	Dozvoljena greška [+/- %]	Donja granica	Gornja granica	Situacija u razvijenim zemljama	Situacija u zemljama u razvoju
Količina neobračunate vode izražena kao % ulazne količine vode u sistem	36%	8%	33%	39%	B	A2
Vrijednost neobračunate vode izražena kao % godišnjih operativnih troškova	35%	8%	32%	38%		
Litara po priključku na dan (k.s.p.p.) k.s.p.p.: kad je sistem pod pritiskom - ovo znači da je vrijednost već ispravljena u slučaju prekida u snabdjevanju	178	9%	162	193		

Iskustva i dobre prakse

Tokom implementacije projekta izgradnje fotonaponske elektrane na vodoizvoru Žeravica, stekli smo vrijedna iskustva i identifikovali brojne dobre prakse koje su doprinijele uspjehu projekta.

Ključna iskustva i dobre prakse uključuju:

Temeljna priprema: Temeljna analiza i priprema omogućila nam je da precizno odredimo optimalnu lokaciju i položaj za instalaciju solarnih panela, uzimajući u obzir meteorološke uslove i karakteristike terena.

Transparentna komunikacija: Osiguranje transparentne komunikacije između svih uključenih strana – od tehničkog osoblja do uprave – omogućilo je efikasnu implementaciju projekta, rješavanje problema i brzu prilagodbu tokom implementacije.

Korištenje modernih tehnologija: Implementacija najnovijih tehnologija u oblasti fotonaponskih sistema omogućila nam je maksimalnu efikasnost i dugotrajnost projekta.

Edukacija i obuka: Kontinuirana edukacija i obuka tehničkog osoblja osigurala je da svi sudionici imaju potrebna znanja i vještine za efikasno upravljanje i održavanje sistema.

Redovno praćenje i evaluacija: Redovno praćenje napretka i evaluacija rezultata tokom projekta omogućilo nam je pravovremeno uočavanje i rješavanje eventualnih problema, čime smo osigurali nesmetan tok radova.

Saradnja sa zajednicom: Aktivna saradnja sa lokalnom zajednicom i interesnim stranama osigurala je podršku i razumijevanje za projekat, što je značajno doprinijelo njegovom uspjehu.

Kroz ovakvo pristupanje projektu, uspjeli smo postaviti temelje za buduće projekte korištenja obnovljivih izvora energije, te značajno unaprijediti našu održivost i energetska efikasnost.

Uvid u potrošnju električne energije je doveo do razmatranja ostalih aspekata sistema kojima bi mogla biti unaprijeđena energetska efikasnost. Jedna od mjera je i izrada studije Energijski audit objekata vodovodne i kanalizacione mreže, koji su nam alat za izradu operativnih planova za investicije u navedenom sektoru, a koji su sastavni dio Poslovnih planova preduzeća.

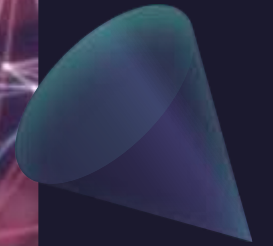
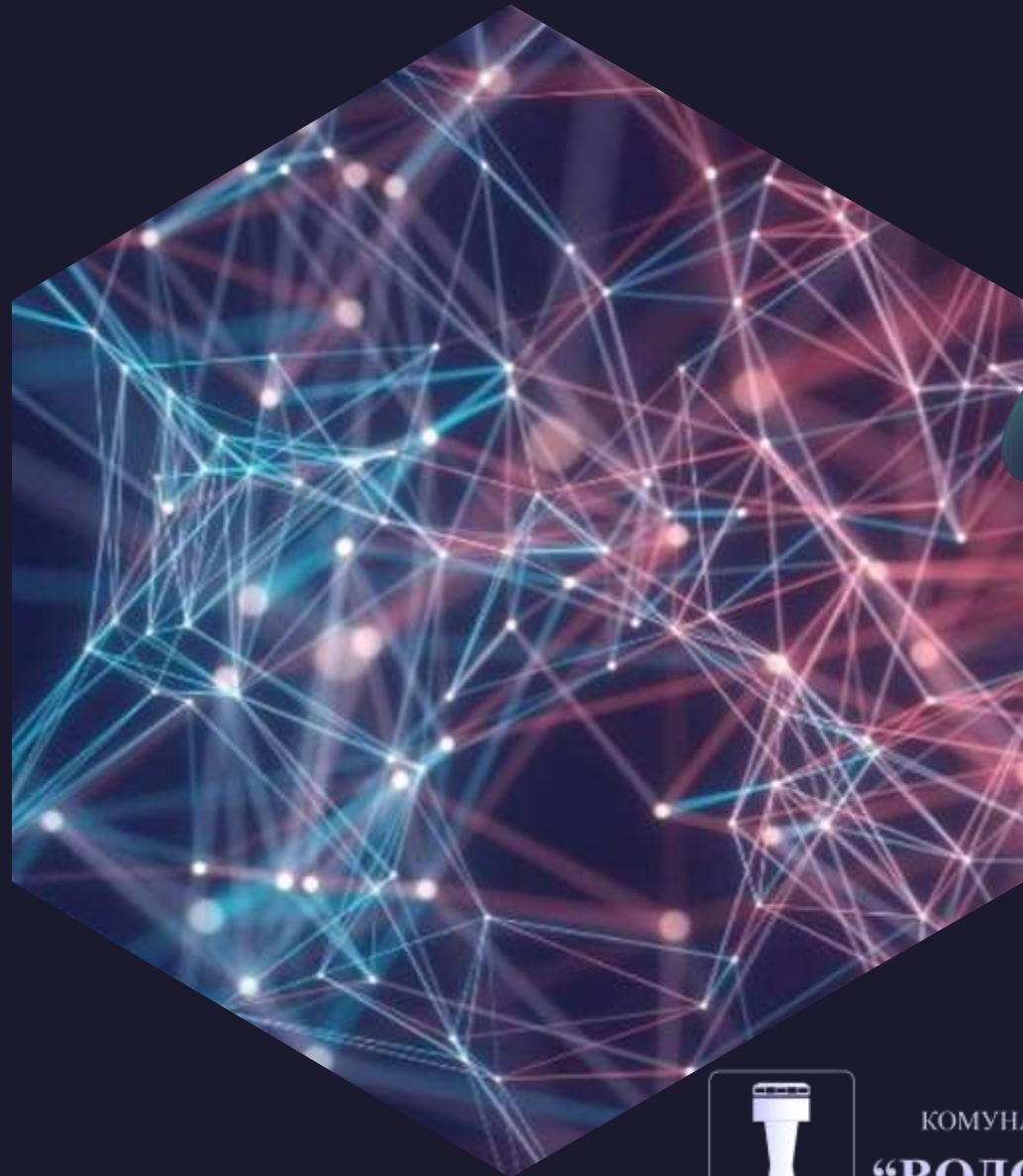
Povećanje energetske efikasnosti kroz optimizaciju operacija dodatno doprinosi smanjenju potrošnje energije i emisije CO₂.

Ovi napori ne samo da poboljšavaju ekonomski status Vodovoda, omogućavajući smanjenje operativnih troškova i povećanje dugoročne održivosti, već imaju i pozitivan uticaj na životnu sredinu, smanjujući ekološki otisak i čuvajući prirodne resurse za buduće generacije.

Nastavljamo sa našom posvećenošću održivosti, sa ciljem da inovativnim pristupima dodatno unaprijedimo efikasnost i odgovorno upravljamo resursima, kako bismo osigurali bolje sutra za našu zajednicu.

Hvala na pažnji

КОМУНАЛНО ПРЕДУЗЕЋЕ
“ВОДОВОД” А.Д.
ГРАДИШКА